

BESZÁMOLÓ

(Feitl István – Ignác Károly, PTI)

Az 1937-es Márciusi Front megalakulásának 75. évfordulójára emlékezve rendezett tudományos konferenciát a Politikatörténeti Intézet 2012. március 8-án.

Sipos Péter megnyitójában utalt arra a véletlen egybeesésre, hogy az emlékkonferencia a nemzetközi nőnapra esett. Ennek kapcsán kifejtette, hogy bár a Márciusi Front megalakulása nem olyan örökérvényű ünnepünk, mint a nőnap, de esetenként kötelességünk a rá való emlékezés. A rendezvény aktualitását abban látta, hogy ha a Márciusi Front programpontjainak egy részén túl is lépett az idő, de jó néhány még ma is időszerű, s azokat érdemes felmutatni. Ezért nem egy „múzeumi tárgygyal”, hanem nagyon is aktuális kérdésekkel foglalkozik a konferencia.

Agárdi Péter *Régi és új márciusok között...* címmel tartott bevezető előadást, amelynek elején korabeli, az 1930-as évekből származó szövegekkel idézte fel a Március Front és a korszak hangulatát. Sipos Péterhez csatlakozva ő is időszerűnek ítélte mind az akkori programpontokat, mind azok társadalom- és hatalomkritikai tartalmát, továbbá a civil és ellenzéki szervezkedés kérdéseit. Kiemelte, hogy 1848 hagyománya, „újrajátszása” időről-időre megjelenik a magyar történelemben, így ezáltal is folyamatosan, máig benne van az emlékezetpolitikában. Az előadó áttekintette a Márciusi Fronttal kapcsolatos fő kérdéseket, elsősorban azt, hogy mi is volt ez: véleménye szerint egy értelmiségi elit és egy baloldali tömegmozgalom szövetsége, amelyet a nyugat-európai (francia, spanyol) mintákat is követő népfront-kezdemenyezés egyik legfőbb hazai szervezetének tekinthetünk. Szociológiai tartalmának jelentőségét az adta, hogy a földkérdés összekapcsolódott az általános demokratikus követelésekkel és kapitalizmuskritikával, ezért átfogó emancipációs tartalom jellemezte.

Tóth Pál Péter előadásában azt vizsgálta, hogyan is emlékeztünk, emlékezünk a Márciusi Frontra. Megítélése szerint vannak olyan „csomósodási pontok”, évek, amikor ez az emlékezet erős és aktuális volt: 1941, 1947, 1977 és 1987. Ezek közül az első kettőt még alapvetően a politikai töltetű felidézés és elemzés jellemezte, mert az akkori emlékezők (pl. 1947-ben Bibó István: [A Március Front tíz esztendeje](#)) az aktuális kérdésekre próbáltak választ keresni a mozgalom felidézésével. A hosszú csend után az 1970-es évek második felének aktív emlékezésében viszont már az alapos és részletes történeti feldolgozások játszották a fő szerepét, még ha azok a Március Front igazi jelentőségét, a „haza és haladás” kérdéskörét még kevésbé vizsgálták.

Hermann Róbert azt mutatta be, hogy 1848–1849 emlékezete hogyan alakult 1937-ig, s hogyan viszonyultak hozzá a Márciusi Front kulcsszereplői. 1867 után a politizáló közvéleményben a szabadságharc nemzeti egységének mítosza dominált, amellyel szemben a századforduló után jelent meg a radikális, illetve a szocialista gondolkodók kritikus megközelítése, benne a nemesség és elit szerepének bírálatával. A 1930-as évek népi írói is kritikusan ítélték meg az eseményeket, például Illyés Gyula szerint a legalsó rétegek semmit sem kaptak 1848-ban. A Horthy-korszakban a hatalom és ideológusai nem tudtak igazán mit kezdeni 1848-cal, amit lezárt, aktualitását veszített

kérdésnek próbálták beállítani. Ezzel szemben a Márciusi Frontban résztvevők mint folytatandó és befejeendő örökségként tekintettek a forradalomra. Ezt az is mutatja, hogy az 1848-as és az 1937-es 12 pont között több átfedés volt.

Salamon Konrád a Márciusi Front megalakulásának körülményeiről beszélt. Megítélése szerint a népi falukutató mozgalom a szabadságjogok érvényesítését, a demokratikus közéletet és a társadalmi reformot együttesen képviselte. Ebből fakadóan egyszerre kritizálták a liberális kapitalizmust és baloldali kollektivizmust, illetve a nemzeti konzervatív hatalmat és a baloldali szocialistákat. Ennek ellenére a Március Frontban együtt tudtak működni baloldali, kommunista értelmiségiekkel és fiatalokkal, és ha viták közepette is, de közös programot állítottak össze.

A konferencia első felét záró **vitában** Salamon Konrád egy fogalmi javaslata került célkeresztbe, amely szerint az 1930-as évek népi-urbánus vitája helyett pontosabb lenne a nemzeti és a radikális demokraták vitájáról beszélni. Ezzel szemben többen felvetették, hogy a népiek egyes képviselői kirekesztő nézeteket vallottak, amelyek nehezen illeszthetőek bele egy demokratikus gondolkodásmódba. A másik jelző, a radikális szintén nem igazán megfelelő, hiszen a népiek bizonyos értelemben radikálisabbak voltak az urbánusoknál, főként mert a polgári demokrácia helyett a mélyrehatóbb változást jelentő népi demokráciát követelték.

Pritz Pál előadásában a népi írók külpolitikai gondolatait elemezte. Összefoglalóan úgy ítélte meg, hogy a népiek szellemi-politikai teljesítményén belül a külpolitikai kérdések meglehetősen szerény helyet foglaltak el, de ez a deficitet nem szabad túlhangsúlyozni, mert az belesimul a magyar közvélemény, sőt az elit gyenge külpolitikai iskolázottságába. A népi írók „apjának” tekintett Szabó Dezsőnél is a mély, ma is időszerű meglátások számos esetben az akkor is mélyen valótlán, történetietlen kijelentésekkel, eszmefuttatásokkal keveredtek. De mind ő, mind a népi írók legfőbb törekvése a szokásos, a népet és a nemzetet szinonim fogalomként kezelő felfogással szemben a korabeli nemzet és a nép közötti ordító különbség megmutatása, s ennek nyomán népnek a nemzetbe történő beemelésére, felemelésére irányuló erőfeszítés volt. Ezért közülük többen és többször indítványozták: a belpolitika legyen az ország külpolitikája. Az illúziók mellett ebben a gondolatban mély igazság is van: a polgári korban, amikor a nemzeti érzés, a nacionalizmus a külpolitika motorja, akkor a jó külpolitikához igazi, erős nemzeti összetartozás szükséges. A falu nyomorával szembeni érzéketlensége miatt a népi írók által sokat ostromozott Bethlen István azonban lemondott arról, hogy erős nemzetet építsen, megelégedett azzal, hogy egy erős rendszert hozzon létre.

Konok Péter a szociográfiák, a társadalomismeret kérdését vizsgálta. Véleménye szerint a Márciusi Front zászlóbontásakor lényegében mindenkit ott találunk, aki az úgynevezett „népi oldalról” vagy a baloldaltól kiindulva a megelőző évek során arra a felismerésre jutott, hogy a magyarországi vidék viszonyainak értő és érzékeny feltárása – vagyis a szaktudományosság és az empátia, illetve a felháborodás elegye – bármiféle valódi változás elengedhetetlen kiindulópontja. Bár Trianon után a faluszociográfia módszerként a hivatalos hatalom eszköztárába is belekerült, a vidéki Magyarország még sokáig felfedezésre várt, s csak az irodalmi szociográfiák írói voltak képesek az empirikus adatok valódiságát a társadalmi problémák mélyebb igazságává transzformálni. Az előadó részletesen elemezte, hogy a szociográfiák írói, akik az ország átfogó

modernizációjában gondolkodtak, hogyan, milyen ellentmondásosan viszonyultak a korszak nagy modernizációs paradigmáihoz (angolszász liberális, fasiszta, szovjet-sztálinista).

Pintér István a népi demokrácia fogalmával foglalkozott. Részletesen bemutatta, hogy milyen események követték a Márciusi Front megalakulását, amelynek jelentőségét az is jól mutatta, hogy minden akkori politikai irányzat nyilvánosan, elítélően vagy támogatóan, de reagált az új ellenzéki szervezet fellépésére. Az előadó hangsúlyozta, hogy a népi demokrácia akkori fogalmát nem az 1945 után történtek fényében, hanem a két világháború közötti időszak közbeszédébe visszahelyezve kell megítélnünk: ebből következően az nem egy „kommunista” találmány, hanem az 1930-as évek értelmiségi vitáiban kiérlelődött, színvonalasan megfogalmazott követelés, összefoglaló program volt.

Feitl István záró előadásában a Márciusi Front szétverését mutatta be. Véleménye szerint a Márciusi Front gyors felszámolásában három tényező játszott szerepet: a rendezvények, a nyilvános fellépések betiltása, a népi írók elleni megfélemlítő perek, és a mozgalommal szimpatizáló újságok meghurcolása, elkobzása, végül ellehetetlenítése. Mindebben a korszak mélyen antidemokratikus politikai töltetű rendvédelmi politikája és jogszolgáltatása játszott a főszerepet. A népi írók elleni perek azonban visszajára fordultak, nyilvánosságra kerülve leleplezték az ügyészi és bírói eljárások elfogultságát. A népi írók könyveinek elkobzása, fellépéseik ellehetetlenítése azonban a legális lehetőségek megszűnését jelentette 1938 első felében. A Horthy-kurzus sikeresen „törvényen kívül” helyezte a Márciusi Frontot. Volt is mitől tartania, mert azt makulátlan és hallatlanul tehetséges fiatal értelmiségiek vezették, akik újszerű, radikális, demokrata, a szegénység ellen szabadságharcot hirdető befogadó nemzeti politikát tártak az ország közvéleménye elé, amely kéznűjtásra emelte kezét a környező országok felé. Példájuk ma is figyelemre méltó.

* * *

A rendezvény szünetében a **korabeli szociográfiákból és a Márciusi Frontról szóló könyvekből** készült kiállítást tekinthettek meg a látogatók.

A **honlapunkon** további érdekes anyagokat olvashat a Márciusi Frontról:

- a [Márciusi Front 12 pontból álló 1937-es programját](#),
- a [Márciusi Front kronológiáját](#) (összeállította: Agárdi Péter).